

Ἀγγελίαι.

Ἀναγράφιον: Α) Ἀθηνῶν Β) Ἐρμιονίδος Γ) Θέσμου Δ) Κορινθίας Ε) Ναυπλίας Φ) Τεγέας Ζ) Ἀρχαιολογικῆς εταιρείας ἐπέτειά ἔργα.

Α) Ἀθηνῶν:

α) Βυζαντινοῦ καὶ χριστιανικοῦ μουσείου προσηκόντα:

1) Παλαιοχριστιανικά ἀνάγλυφα, 2) Ἐν ἐπιτεδογλύφῳ εἰκονογραφία.

Τὸ μόλις ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐν τῇ Σιναιῇ Ἀκαδημία προσωρινῶς ἐγκατασταθὲν Βυζαντινῶν καὶ χριστιανικῶν μουσείων ἔχει ἤδη πλουτισθῆ διὰ μνημείων πολυαριθμῶν καὶ πολυσημάντων, καὶ ἔχει ἤδη ἀποκτήσει ὕλικόν ἄφθονον καὶ πολύτιμον πρὸς μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ τοῦ βίου τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρόεδρος αὐτῶν τοῦ ὕλικου ὑπῆρξεν ἡ συλλογὴ βυζαντινῶν γλυπτῶν τοῦ Θεοφάνου, ἣτις κατηρτίσθη ἐκ μαρμάρων περισυλλεγμένων ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Γ. Σωτηριάδου, συλλογὴ μερίστης ἱστορικῆς καὶ τεχνικῆς σημασίας. Ἐξ ἀγορᾶς δὲ καὶ περισυλλογῆς ἀπέκτησε κατὰ τὴν διαρρέυσαν διατίαν τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον πλείστα πολύτιμα ἄλλα γλυπτὰ, προερχόμενα ἐκ πάντων τῶν ἐν Ἀθῆναις ἀρχαιολογικῶν χώρων, πλουσιωτάτην σειρὰν εἰκόνων καὶ παντοειδῆ ποικιλοτάτης ὕλης καὶ τεχνοτροπίας βυζαντινὰ μικροτεχνήματα. Καὶ περὶ μὲν τοῦ συγκροτηθέντος ἤδη ὕλικου, ὡς καὶ περὶ ἐκάστου τῶν σπουδαιωτάτων ἔργων τέχνης, θέλω ἐν ἰδίᾳ διατριβαῖς πραγματευθῆ, παράσκευάζων συγχρόνως καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν τῶν συλλογῶν κατάλογον. Σκόπιμον ὅμως νομίζω διὰ βραχέων σημειωμάτων, ἅτινα ἄρομαι ἀπὸ τοῦ τεύχους τούτου δημοσιεύων ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι, νὰ καθιστῶ ἀπὸ τοῦδε ἀπλῶς γνωστὰ τοῦλάχιστον τὰ διαφερόντως ἄξια λόγου ἔργα βυζαντινῆς τέχνης, ἅτινα ἀποκτᾷ ἐκάστοτε τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον. Τὸ πρῶτον τοῦτο σημειωμὰ μου ἀναφέρεται εἰς βυζαντινὰ μνημεῖα ἐξόχως χαρακτηριστικά, ὡσεὶ ἐπίτηδες ἐκλελεγμένα, διὰ τὴν γένεσιν, τὸν θεμελιώδη χαρακτήρα καὶ τὰς τάσεις τῆς βυζαντινῆς γλυπτικῆς. Ἐἶναι δὲ ταῦτα τὸ μὲν σειράν τεμαχίων σαρκοφάγων, ἄπερ ὀφείλομεν εἰς τὴν πρόθυμον φροντίδα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου κ. Β. Στάη καὶ τοῦ ἐφόρου κ. Π. Καστριώτου, τὸ δὲ πλῆξ μαρμαρινῆ μετ' ἐγγυρώμων παραστάσεων παραγορηθεῖσα εἰς τὸ μουσεῖον ὑπὸ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκιπος Νικολάου καὶ προερχομένη ἐκ τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ μονῆς τῶν Βλαττιῶν.

1) Παλαιοχριστιανικά ἀνάγλυφα.

Ὅπως ἐξαιρετικῆς σημασίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης εἶναι πέντε τεμάχια σαρκοφάγων (ὑψ. ἀπὸ 0 70, ἕως 1 μ. καὶ πλάτους ἕως 0 80), ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς σειράν παρομοίων μνημείων τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς περιόδου, περὶ ὧν ἐγράφησαν ἤδη ἱκανὰ (βλ. ἰδίᾳ περὶ τῶν προκειμένων *Mendel BCH 1902 235* κέ), καὶ παρέχουσι χαρακτηριστικώτατα τεκμήρια τῆς δυσμένης ἀρχαίας τέχνης καὶ τῆς ἀνατελούσης νέας τέχνης, λέγου τὴν Βυζαντινὴν. Ἡ κυριωτάτη αἰσθησις, ἣν ἐμποιοῦσι τὰ τοιαῦτα μνημεῖα, εἶναι ἡ ἐν αὐτοῖς ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ ἐκδηλῶς ἐμφανιζομένη ἐπίδωσις τῆς κλασικῆς τέχνης. Ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἔχομεν παρισταμένας μορφὰς ὀλοσωμάτων καὶ κατενόπιον, ὧν ἡ στάσις καθόλου, ἡ ἐνδυμασία καὶ ἡ πύχυνσις, ὡς καὶ ἡ ἄρμονία τῶν ἀναλογιῶν, ἀνήκουσι καθ' ὅλοκληρίαν

εἰς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν. Αἱ μορφαὶ ὅμως αὐτὰ πλαισιούνται διὰ γλιτώσεως διακοσμῆσεως ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ εἶναι τεταγμένα ὑπὸ πλουσίως γεγλυμμένα ἀετώματα κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα εἰς τὴν νέαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δημιουργουμένην τέχνην, τὴν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ὀρμωμένην, τὴν Βυζαντινὴν τέχνην. Ἡ διπλῆ αὕτη διακόσμησις, πλαστικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ, εὐρίσκειται ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν σαρκοφάγων, αἵτινες μιμοῦνται τὸ σχῆμα ναοῦ. Ἀλλὰ τὴν νέαν κατεύθυνσιν τῆς τέχνης δεικνύουσιν ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις καὶ ὁ ὅλος τρόπος τῆς τεχνικῆς ἐπεξεργασίας, ὡς καὶ ἡ καθόλου τάσις ἡ καλλιτεχνικὴ, δι' ἧς ἐπιζητεῖται ἡ ἀντίθεσις φωτεινῶν καὶ σκιερῶν μερῶν, καὶ ἣτις ἀπεργάζεται τὸν λίθον ὡσεὶ περικισσομένον ἐπὶ πεδίου σκοτεινοῦ ὑπὸ τριχαιτοειδῶς διακοσμῆσεως. Ἐν τοῖς μνημείοις τούτοις, ἐν οἷς γενικώτερον μὲν εὐρίσκομεν χαρακτῆρας τῆς αυτοκρατορικῆς Ῥωμαϊκῆς τέχνης, εἰδικώτερον δὲ τῆς Διοκλητιανείου καὶ Κωνσταντινείου ἐποχῆς, ἔχομεν καταφανεῖς τὰς ἐπιδράσεις τῆς Ἀνατολῆς ἀναμιγνυομένας μετὰ τῶν καλλίστων παραδόσεων τῆς Ἑλληνιστικῆς τέχνης. Ἐν ὅλῃ δὲ τῇ πολυπληθεῖ ταύτῃ τάξει μνημείων τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐρμηνείαν πάντων τῶν μετέπειτα ἐμφανιζομένων τεχνικῶν καὶ αἰσθητικῶν χαρακτήρων, ἡ δὲ ἐπίδρασις αὐτῶν καθόλου ὑπῆρξεν σημαντικώτατη εἰς τὴν ὅλην ἀνάπτυξιν τῆς Βυζαντινῆς γλυπτικῆς.

2) Ἐν ἐπιτεδογλύφῳ εἰκονογραφία.

Τὸ ἕτερον πρόσηκτον, ὅλος ἄγνωστον μέχρι σήμερον, ἀνήκει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, δυναμῆα δὲ, νομίζω, νὰ τάξωμεν αὐτὸ μετὰ τῶν IB' καὶ ID' αἰῶνος. Ἐἶναι δὲ πλῆξ μαρμαρινῆ λεπτῆ (ὑψ. 0 47, πλ. 0 94), ἔχουσα εἰκονιζομένας τρεῖς μορφὰς ὀλοσωμάτων κατενόπιον, χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων διὰ πλαισιωμάτων, ἅτινα περιθῶσι καὶ τὸ ὅλον μνημεῖον. Ἐθῶς ἀμέσως παρατηροῦμεν τὸ κοινὸν χαρακτηριστικόν, ὅπερ διακρίνει καὶ τὴν προμνημονευθεῖσαν σειρὰν σαρκοφάγων, ὅτι δηλαδὴ ἅπαντα τὰ μνημεῖα ταῦτα εἶναι διακεκοσμημένα διὰ μορφῶν ἀλληλοδιαδόχως τεθειμένων ὑπὸ ἀψίδας καὶ χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ κινήων ἢ ἀπλῶν πλαισίων. Ἐἶναι δὲ αἱ περισταμένα ἐνταῦθα μορφαὶ τρεῖς Ἀπόστολοι, δηλούμενοι δι' ἐπιγραφῶν κιονηθῶν τεταγμένων. Ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς παραστάσεως καὶ ἡ ὄλη, οὐχὶ πλέον τεχνοτροπία, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἡ ὄλη τέχνη εἶναι ἀντικρὺς ἀντίθετος πρὸς τὴν τῶν προηγουμένων μνημείων. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται πλέον περὶ γλυπτικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ζωγραφίας. Ἐχομεν δηλαδὴ ἀνάλογόν τι πρὸς τὰς ἐγγυρώμους στήλας τῶν Παγασῶν. Μόνον τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν ἀποτελεῖται ἐξ ἀναγλύφου παχέας γραμμῆς εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον ἐξαιρεμένης, εἰς ὃ καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς πλακῆς. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν μορφῶν καὶ τῶν πλαισιωμάτων εἶναι ἀβαθῶς ἐσκαμμένον, τὸ δὲ κενὸν συμπεπληρωμένον δι' ὕλης ἐκ μίγματος, πιθανῶς τοῦ λεγομένου κηροκατίζου, ἐφ' ἧς ἔχουσι ζωγραφηθῆ αἱ παραστάσεις. Ἐνταῦθα δηλαδὴ εὐρί-